

A black and white portrait of a woman, likely a historical figure, wearing a dark, fur-trimmed hat and a dark coat. She has a serious expression and is looking slightly to the right. The background is light and textured.

ОЛОХ КОЛХОЗТАН САЙДЫБЫТА

Мин. бастагы колхозта-
ры кытары төнгө үзгүлт
буулбут киши, колхозтар
бастагы тармакчыларын
сың билер курдук санама-
бын. Оз киши колхозтар
густарынан хайыат ыста-
гыбатын ааган барин, со-
рох сөбө суух тыллар
амалларын сөбүлөзбөтөм.
Ошо тохтучом эга.

1928 — 1929 сылларга соғоток дозунг — «Социализм суола — колхоз суола» дьон партия халбан-лабаат политизматынан буолбута. Савс-үйө тулары үрэх-алыас айыы бытарыппы, бөйөлөрө хаһаайына буолан өлөрбүт биридэм ыһалар үгүс түмсүүлээх, элбэх муһахтаннах коллективнай хаһаайыстыбанын хайдах өлөрүктөрүн дьобчос өйдүү өхсөллөрө улахан кыраакаттардаах этэ. Тыа хаһаайыстыбатын артымаһылар киирэрчү бири-мэринэй усталабы таһынан сүөлүтүн, колотун, көлө массыныатын уопсайдыр этэ. Орто хаһаайыстыба 40 солк, дьадаһы мал 20 солк киирин усуһуоһу тоһоон турал колхозка киирэрэ. Ол да буоллар сылтан-сыл айыы дьон өйдөөн, колхозка киирэн өппүтэрэ. Чурапчыга, 1931 сыл тохсунньу 1 күнүлээри отчуттан көстөрүнэ, 27 колхоз баара, оһно 30 хаһаайыстыба, 73 орто мал, 22 судууспаллаах хаһаайыстыба бааллара (Госархив, 55 ф., 12 д., 389 стр.).

Хатгалдаг 1929 снллаахха 15 хаһаайыстыба-
лаах «Соргу» днн колхо-
пу Кузьмн Василий
Григорьевич (Туман). По-
лоа Дмитрий Спиридоно-
вич буолан тарйибиттара,
Гинтан саралаач, 1930
снлтин хоолдохуктааһын
танйан барбыта, 1932
снллаахха мнн уотна Ири-
лдин Николай Семено-
вич 19 хаһаайыстыбаны
туман «Кыра чомох»
днн СХУТ-у тарйибит-
т. Нонгуу снлмгар
Кыһыл Толоон» днн
30 хаһаайыстыбалаах тыа
снһайыстыбатын арыта-
ла буолбуннунт. Сага
быһаар буолбута, колхоз
астабын, нс барээдэтин,
үлө нуорматын ылым-
мыттыт. Тууунээх - кун
муһуһаабыһаат. Мнн
колхоз суотугутунан уон-
на председатели солбу-
руччунан быһбардахпыт-
тык. Кырылыгы ннстээ-
бакка аттаахха, оччолорго
мнн биндиччн нууһаны
бэлэтигэр кннн да суох
этэ.

Эдгэх бурдтуу, арьсны, этг колдун кунугар уллестарга, эдгэх дохуоту стгороту колхоз колхозтнн талссыбат мөнхүрө, диннээх куштааһыны, кытаанах динсипилинни оино ага. Хас колхозтайы 1933 сылтан сагалан тинговой хотон тууутугар колхозтаахтар бары улэзэббитаре. Колхозтаах дыкталлар эр дьоннуун ийыннармы-са. Ийынныг мавот улэвигар тэвсэ сылдьааллара. 1947 сыллаахха армьнтан ийын Хатыадыга «Ийын Колхоз» Колхозка прес-сидеталин улэвигарбар баров Никодэй Лыозин

дэгдэж харгана (сүрүүн үлдэнг: 2 мянгамыксыт, 1 сымлгынхт, 1 хонгуу бастынх үлэнтэй) сүл түмүгүнэн 23 буут эгн, 10-тан тахса буут арьсаны, хэс да центнер бурдугу ылбыта. Ол малтан хаал-сыбат дохууга атын дн холхотсөөхтэр ылаалыра. Дохуотарын абаанжалан ылан бүтэрбнттэр да үгүс буолаллава.

Урукку саах сымбахтаах самнайбыт балаһаттан 1935 сылтан саҕаланан эстэн бэрттара, Колхозтаахтар типовой дьыаланы, общественный тутуулары, кулуундары, оскуоланы, баллыһаны тутуу колхозтар олоху арыппах сыл иһигэр сайыннарымтара.

1935 сыллаахха оройонго 75 колхоз баар буолбута. Саямай улаханнарынан Болтонгодо 130 хатаайыстыбылаах, 392 дууһалаах Сталлаатын уонна Сыланта 104 хатаайыстыбылаах, 391 дууһалаах «Субурускай ыллыга» колхозтар этилэр. Оттон саямайыра колхоз өмнө Сталанга 17 хатаайыстыбылаах, 62 дууһалаах «Чолдон» дии баара. Колхозтар, ханнык да тыд хатаайыстыбатын массалык суовукун түрүтүн, алардак илин күүһүнэн 1938 сыллаахха 40878 гектар сирин оттоон 627417 центнер огу ылбыттара. Ити үлэ саяман улаханчык барар бириэмэтэ этэ. 1961 сыллаахха 102 тракторунун, 82 тракторнай охсорунан үлэлээнэр 38253 гектары оттоон 389290 центнери ылбыттара. Кээниги, аар техника мууһун кэтэбэн, үлэ оноруута аччакан испита.

«Холбошунтаанын эдир-
лэх суолугар» дин Г.
Ефимов улахан ыстаты-
батыгар аасыг олох
исторياتгар билигинг ыч-
чаты үөрэтингэ - итингэ
сорох себо суох тыллаа
бааллар дин санымын,
Нолхоу урунуу суолун —
«Социализм суола» дин
диринг өйдөбуллэх доу,
ну — ыччаттарг эдир-
дэх — сымһалардах
эрирдах — суол кур-
дун көрдөрө (х Итинг
туһанан «колхозка аан
бастаан кирирэгэ ыаллар
сылгыларын, суоһүдэрин
үүрөн ыаллар» дин
араас өйдөбуллэх, кол-
хоз исторياتын күлүк
өртүнэн көрдөрө сатаан
суруйуу эмнэ баара. Ал-
бан ааттаа Ленин пар-
тията дойдута талын ы-
быг суола, нолуонэттэн
нолуонгэ салдана, са-
һынарылла турар суола
— советох колхоз суола
дин ыччат өйдүүрө най-
да. Билигин аасыг суол
арастаан суруйууну
чуолкайдаан. Михаил
Сергеевич Горбачев бий-
тин атинтигэр холбошунта-
ныг дууһан историчес-
най дымланан, 1917 сыл
эминиттан салкый бодон
социальной улларыһынан
буолбутун билиэтээн ту-
рар.

Партия колхозтар алох-
торунлар куруутун ийла-
нара. Отукага суох би-
лиги дейдубут айдыыга
кыйытарма суох эте диллэ

туолсайдынар калда. Партия Кини Комитетын уйна ССРС Народнай Комиссардына Советын 1939 сыл ыам ыйын 27 күнүгүзгө колхозтар общественнай спрэдэрин ыскайдаанынтан харыстын дабаллар тустарынан Н. В. Сталин, В. М. Молотов илик бастаанын-нах улахан уураахтар колхозтары салгыы бодорголуто. Ол көөннйтэн 1953 сылтаахха балаан-майтар Партия Кини Комитетын Пленума тыа хаһаайыстыбатын салгыы сайыһнарыы туһуна уураах ылыммыта, онно тыа хаһаайыстыбатыгар 30 тыһымынча коммуниин таһаарарга атиллэбит. Бийиги оройуоммутуга Тоскин Тимофей Гаврил-евич Карл Маркс аатынан, Сивден Тит Герасимович «Комсомо-» лун «Кыһыл партия» колхозна, кыһики Ефимов Гаврил Дмитриевич Су-буруускай аатынан кол-хозтарга партия обкомун бюротун уурааһынан тах-сыбыһыт. ИК ол Пле-нумун көөннйтөн колхоз-тар саллар улаһитырт-төн көрдөбүл улаата сыл-дыбыта. Кырдыйк, улу-гуруу бюриэмэтитэр дьон-норут нуолаһын пахсы-бакка убаһаттан хамаанда-лаһын кууһуруто. Орой-уон 2 колхоз буолан, (мылан салалыыдыат буолбута. Сотору - сотору кураанынны оройуон ок-тон улааханлык табыл-битэ мэлдьэээ суох.

Онносвор үдэр ыраах-гаарыбыг сарлана боотурууснай улуус орүснэ саас-үйэ тухары өлбүтэ сирдэхэ этэ. Амьн сирин хас нийснэк аайы үлээршээр, сүт-кураан сыларга илиннэн өттоомуут, сүбү бөгө ниталларэ. Чурагчы оройуона күннээн 61 тыһыынчаттан тахса сүбүгү нитэ сылдыбыта. 1929 сылдаахха Соловьев Амматыгар Таатта ыала озорчу кэримтэ көбөн кирибитэ. Хатыл нэбилэнгин Советын контуората Харбан дьэн сиргэ Полос Пахом баладаныгар нигрэн кыстаабыта. Очолорго Теплоухов Семен (Кырыарба) дьэн киһи Совет председателэ этэ. Ол сыл Соловьевна Хатыды, Болтоко, Ачкаар, Вэстэй нэбилэнктэрэ нигрэн өттоон, от атыылаан 12 тыһыынча сүбүгү сыл таһаарбыттар динилэр этэ. Олон оройон софотох Амматын быһа анынан бир сохкоз онгоруу табыгастаах дьаһал буолбатах дин санытыбын. Уопсайынан даҕаны, оройон сохкозгарыгар сир государство сирин курдук суолталаахтык үлэбиллэн туһанылыбыта.

Тийвээр, колхозтар
урууку историяларын
сүрдатыгаа ничааттарга
кырдыгстаах ойдебулу
бизээр, урууку докумуон
нарга олохууран суруулар
наада днн саныыбын
Ииники - суруулааччылар
көннөрөн, тунсаран ирнэх
тара днн аянзанын.

Е. ЛИТВИНЦЕВ,
1932 сырттан
болжолтоочу.

(х. Манна автор «сидир» уонна «санда» диэн тыллар суолталарын бутаулар (Якутно-русский словарь, Москва, 1972, 541 стр. көр. Ред.).

Налава бөһүөлэк
— Милан

Палана — Милан —
Корякский автономный
уоһурун аһинитта
Италияда дээрэ ити
ник үһүн суолу ыттар
га көлүлүбүт икки
наартан киһилэр ха
һайыттар — Пала
нниһинэ Оссор боһү
дэртэ олохтоо
спортсменнар балтэр
востер аальийскай кү
рэхтэһинилэргэ ыт
тыһы ылар смал
лаах аһрахтаахтар.
Оттон билигингэ Вик
тор Степанов — хамаан
да капитана, бу эргил
ыт наартыһынан смл
дыллар бастаы ту
ристскай маршрут
ры талыйааччы эи
киһи — уонна Алек
сандр Петров, Елизав

куралка тренировка
лана сыйдаллар. От-
тон Сергей Коршунов
уонна Владимир Ла-
зарев улахан айах
старым өсө хоту кэ-
тэллэр. Оттон дыоң-
сэргэ хоһуун айаным-
тар уһун суолга тах-
сыыларың улахан дол-
гуһуунай уонна эрди-
ни куутталар.

Снимакка: Виктор Степанов уонна Александр Петров ыттар көлүлүбүт наарталарынан аан бастаан айаннааһыннара буолбатах.

Н. Вайнштейн фото
та. ССТА фотохром
ката.

Тантмыр адабыт, эһа
быт, убайбыт, аймакхыт
педагогическай үлэ ве
терана, РСФСР норуо
тун үөрэтириниң туй

МАТВЕЕВ
Конон Михайлович
туун ыраакан ырыыт
тан өлбүтүн, дининин
курутууян туран, бо
куонньун бары билэ
дыниоругар, табарыс
тарыгар ийитинирбиз
Оболоро, кийиттэре,
күтүөттэре, сизинэре,
балта, ырыата, ай-
мактара.

Назначившись олох
двух десятков хаз
чифар комбинат адм
нистрацията, партий
ний, профсоюзная т
ригудаларо телемастер
Матвеев Михаил Ко
ноновича таптыңу
ақта

МАТВЕЕВ
Конон Михайлович
ууун ыарахан ыарыыт
тен элбүтүнэн диирин
бутурданыарын бистэ
рэллэр.

ЭБЭРДЭЛИЙБИТ!

Күндү административна Варвара Петровна 60
салаи уонна Григорьев Афанасий Иванович
тыһын мал буолбуттара 40 сыллара туолбуту-
нан истигинин өрөрдэллэбит. Кырдьары баһа
болго өсө дьыллоохтук, уһундук олорорго
гар баһарыбыт.

Балтыларгыт, кышкыктыр, кышкыктыр,
Захароналар, Гаурильсатар.

х х х

Күндү күтүөнүтүн НИКУТОВ Николай
Николаевичы 55 саанын туолбутунан ээр-
дөлөмбөт. Багарабат үчүгэй доруубуяны,
үлөсөр ситинианы, уйун үйэни, дьоллоох
олоту. Кырдыары бидбөккө үрө-көтө сылдыр-
тар.

Башкылар, Кошоналскиниэр.

Х Х Х

Ытыктабыллах кутуоптуун КЫНАКЫ-
ТОВ Иван Николаевич 55 сааһын туолбу-
тунаа бестигиник, итинтик ээрдэлигини! Күд-
дү Иван Николаевичка тэҥиз доруобуя-
ны, үлэтигер ситиһинилэри, ирдэлэри билбэк
из эссо ууһунак. Дьоллоохтук, маалы үөрүү-
лөтүү көтөлөнөн олорорутар баҕарабыт.

Аймахтаргыт Кулышнар, Артамоновтар.
х х х
Кунду кэргэмийн, арабын, аһэбитин,
быраанын, убайбын **КЫНАКЫТОВ** Иван
Николаевич 65 сааһа туоларынан истинник
эсэрдэлиибит! Биллээх, бары аймахтаргар,
истинг тапталыг, ахсаабат кыһамнын, үтүө
көмөн иһин истинник махтаабит.
Бадабайыт үлэҥн доруубуһаны, таһаа-

Кэргэнэ, оёолоро, саяны, күтүөтэ, Пет-
роптар.

Бағарабыт аал уонкут
өссө күүскэ күөдүүгүөн.
Бағарабыт дьызытты
күөскү уаруу толорвои.

Оройуоннаабы тилография оройуон 60 сыллаах уонна Улуу Кыайы 45 сыллаах юбилейдарынан сибээстэн нагруката элбээбитини, тэрилтэлэртэн уонна биридвиллэн дьоннортон сакааны ылымны 6. дь. муус устар 15 күнүгэр диэри тохтотор. Ол өминтэн тэрилтэлэр санаастарын кумаарылаах эрэ буоллахтарына ылыллар.

Оройуоннаагы туббольница үлэвэ киирбитэ 50 сыла туоларынан 1939—1989 сс. үлээбүт дьон бөлөлөрүн ахтымыларын уонна хаартыскаларын туббольница приемайыгар аадырыстан ытгалларымгар вердеһөбүт.

Вытанах сельский Советын исполкома, отделение совета педагогический ұлз ветерана, РСФСР и др. награды, грамоты, медали.

МАТВЕЕВ Конон Михайлович

«Чурапчы» совхоз салалтата педагогическай үлэ ветерана, РСФСР норуотун үөрэтирин туйгуна

МАТВЕЕВ Коном Михайлович
Ухун барахан барыштан олбүтүнөн оёолору-
гар, сиэннэригэр, аймактарыгар дириг кутур-
данын тизэрдэр.

Оройуоннаады кини балыһа администрацията, партийнай, профсоюзнай тэрилтэлэрэ Кытаанахтаагы оҥо салын медэстратыгар Матвеева Анастасия Кононовнага таптылар эбэти.

МАТВЕЕВ Комон Михайлович
ууун марахан ыарымтан өлбүтүпүн диниң
курбандарың тизгедэллэр

Районо, норуот үөрэҕириттин үлэһиттэрин профсоюзун райкома, Кытааннах уоһа Чурапчы орто, Чурапчы ситэтэ суох орто оскуола-ларын коллективтара педагогическай үлэ-тэһа

МАТВЕЕВ Конон Михайлович
ушун ыраакан ырымытан олбутунан кыныгыгар
ушутат Татьяна Константиновна, быраатыгар
Николай Михайлович Матвеевтарга уонна
чугас дьонугар дини кутурбанын тиз-
дэп.